

INLEIDING

Van Mgr. Van den Hende bij de ontmoetingsdag van religieuzen, Rotterdam, 3 mei 2014: Verheugt U ('Rallegratevi', rondzendbrief voor de religieuzen)

1. Vreugde

Het thema van de vreugde komt bij paus Franciscus vaak naar voren, meer bepaald de vreugde van het geloof in Christus, de vreugde vanuit de ontmoeting met Christus.

In de encycliek *Lumen Fidei* (2013)¹ spreekt paus Franciscus over de nieuwe logica van het geloof, dat is: geconcentreerd zijn op Christus (LF 20).

Vrijwel aan het begin van de apostolische exhortatie *Evangelii Gaudium* (2013)² roept de paus alle christenen op om te komen tot een hernieuwde ontmoeting met Christus (EG 7). Paus Franciscus citeert hier tevens paus Benedictus: 'Christen-zijn wordt niet in eerste instantie bepaald door een ethische beslissing of hoogstaand idee maar door een ontmoeting met een gebeurtenis, met een Persoon, die ons leven een nieuwe horizon en daarmee de beslissende richting geeft' (Benedictus XVI, *Deus Caritas Est* 1).

2. Rondzendbrief voor de religieuzen 'Rallegratevi: verheugt U'

Dezelfde thematieken (ontmoeting met Christus, vreugde van Christus) zijn te vinden in de brief 'Verheugt u', uitgekomen op 2 februari 2014 (feest van de opdracht van de Heer in de tempel)³. De brief is een initiatief van de congregatie voor de religieuzen. Het is een brief die gericht is aan alle godgewijde mannen en vrouwen.

De brief is door de congregatie geschreven met het oog op het Jaar van het godgewijde leven. Paus Franciscus heeft immers 2015 uitgeroepen tot jaar van het godgewijde leven. Dat deed hij eind november 2013 in een ontmoeting in Rome met 120 oversten van ordes en congregaties⁴. In 2015 (28 oktober) is het tevens vijftig jaar geleden dat het decreet over de vernieuwing van het religieuze leven *Perfectae Caritatis* verscheen als vrucht van het Tweede Vaticaans Concilie.

---

¹ Franciscus, *Encycliek Lumen Fidei* (29-6-2013). Nederlandse vertaling: SRKK, *kerkelijke documentatie* 2013/nummer 3

² Franciscus, *Apostolische Exhortatie Evangelii Gaudium* (24-11-2013). Nederlandse vertaling te bestellen bij SRKK: bestel@rkk.nl

³ Congregatie voor de instituten van het gewijde leven en voor de sociëteiten van het apostolische leven, *Rallegratevi, ai consacrati e alle consacrate dal magistero di Papa Francesco*, Libreria Editrice Vaticana (2-2-2014)

⁴ Zie: http://www.knr.nl/organisatie/nieuwsbericht.asp?nieuwsbericht_id=1571

De congregatie van de religieuzen wil met de brief ‘Verheugt u’ aan alle godgewijde mannen en vrouwen een gezamenlijke voorbereiding aanreiken op weg naar het Jaar van de religieuzen 2015. De brief is gebaseerd op woorden van paus Franciscus zelf, ontleend aan zijn toespraken en geschriften.

Graag wil ik vandaag in het kort en in grote lijnen de brief ‘Verheugt u’ met u delen. Er bestaan momenteel alleen een Italiaanse en een Spaanse uitgave. Ik kan u daarom geen Nederlandse versie aanbieden.

3. Inhoud brief: inleidende woorden

De brief is uitgegeven in de vorm van een klein boekje. Op de pagina voorafgaande aan de eigenlijke tekst van de brief, staat een citaat van de paus: ‘Ik wil u één woord zeggen, en dat woord is vreugde, altijd daar waar de godgewijden zijn daar is vreugde!’

In het voorwoord van de brief voor godgewijde mannen en vrouwen wordt begonnen met een citaat uit de exhortatie *Evangelii Gaudium*: ‘De vreugde van het evangelie vervult het hart en het gehele leven van degenen die Jezus ontmoeten. Met Jezus Christus wordt de vreugde geboren en herboren’ (EG 1).

De ontmoeting met Jezus. Er wordt verwezen naar 1 Kor. 4, 6 waarin staat: ‘dezelfde God die gezegd heeft: “Licht moet schijnen uit het duister”, is als een licht in onze harten opgegaan, om de kennis te doen stralen van zijn heerlijkheid, die ligt over het gelaat van Christus’. In dit perspectief staat de speciale uitnodiging van paus Franciscus aan de religieuzen om zich te bezinnen op de tijd van genade die hun gegeven is.

Het gaat er om het bestaan volgens het evangelie te vernieuwen, niet in het kader van perfectionisme of om je af te scheiden van de rest, maar om je met heel je hart te verbinden aan de gebeurtenis van de ontmoeting van heil. Die ontmoeting betekent een omvorming van je leven.

Het gaat er om als religieuzen alles achter te laten om Jezus te volgen. Evangelische radicaliteit is niet alleen iets van religieuzen, maar wordt gevraagd van allen. Religieuzen volgen de Heer evenwel op een speciale manier, op een profetische manier, d.w.z. dat religieuzen -mannen en vrouwen- in staat moeten zijn om de wereld wakker te maken.

De heilige Franciscus, aldus de paus, nam het evangelie aan als een vorm van leven: hij maakte dat het geloof groeide, hij vernieuwde de Kerk, en tegelijkertijd heeft hij de samenleving vernieuwd, hij heeft haar meer broederlijk gemaakt maar altijd met het evangelie, met getuigenis. De paus zei in Assisi tot de jongeren uit geheel Umbrië (4 oktober 2013): “Verkondig steeds het evangelie en indien nodig ook met woorden”.

De brief aan de religieuzen bevat veel citaten en suggesties van paus Franciscus. Het zijn eenvoudige woorden die de paus als een zaaier met vertrouwen en geloof uitstrooit zonder de verschillende soorten grond te onderscheiden. En Jezus zegt in het evangelie: ‘Al had je maar een geloof als een mosterdzaadje’ (Lc. 17, 6a).

De brief heeft twee gedeelten. Het eerste deel gaat over de persoonlijke ontmoeting met Christus en het geroepen zijn. Het tweede deel gaat over de vraag hoe naar buiten te treden vanuit de persoonlijke ontmoeting met Christus overeenkomstig de ontvangen roeping.

4. Eerste deel van de brief

Het eerste deel begint met een citaat uit de profeet Jesaja (66, 10.12-14ab): “Verheugt u, samen met Jeruzalem, en juicht over haar, gij allen die haar liefhebt. Jubelt over haar van blijdschap, gij allen die over haar treurt [...] want zo spreekt de Heer: vrede laat Ik haar toestromen als een rivier, de luister van de volken als een beek die buiten zijn oevers treedt. Haar zuigelingen worden op de heup gedragen en op de knieën vertroeteld. Zoals een kind haar moeder troost, zo zal Ik u troosten: in Jeruzalem zult gij getroost worden. Zielsblij zult gij het aanschouwen, en uw gebeente zal ontluiken als het groen. De hand van de Heer zal zich openbaren aan zijn dienaars”.

De vreugde in Bijbelse zin betreft een veelheid aan ervaringen, gemeenschappelijke en persoonlijke. De brief bespreekt een reeks Schriftplaatsen waaruit blijkt dat het om de vreugde gaat van Gods aanwezigheid, in de eredienst en in de geschiedenis van God met zijn volk. Het is een vreugde die je met elkaar deelt: enerzijds je verheugen en vreugde brengen, anderzijds gaat het ook om troost en om uitingen van liefde (brief n. 2).

Je toewijden aan die God, dat is de vreugde. Het gaat niet over heiligheid in somberheid, maar in vreugde: ‘ge moogt niet bedroefd zijn zoals de andere mensen die geen hoop meer hebben’ (1 Tess. 4, 13b). Vreugde is geen onnuttige versiering maar noodzaak en fundament van het menselijk leven (brief n. 3).

God zegt: ‘je bent belangrijk voor mij, ik wil dat het goed met je gaat, ik reken op je’. Dit zegt de Christus tegen ieder van ons, daarin ontstaat de vreugde, de vreugde van het moment dat de Heer mij aankijkt. We zijn voor Hem geen nummer maar personen, die zich geroepen mogen weten door de Heer (brief n. 4).

In het evangelie roept de Heer voortdurend concrete mensen. Bijvoorbeeld de rijke jongeling (Lc. 18, 18-23). Jezus keek hem aan, hield van hem en sprak: ‘toch ontbreekt u één ding, verkoop allesweter ge bezit en deel het uit aan de armen, daarna zult ge een schat bezitten in de hemel’. Bij het laatste avondmaal zei Christus (Joh. 15): ‘niet gij hebt Mij uitgekozen maar Ik u’. En Paulus, eenmaal geroepen om apostel te zijn, zegt: Christus leeft in Mij (Gal. 2, 20).

Christus nodigt uit tot een pelgrimage, een levenslange pelgrimstocht van omvorming in de liefde van Christus: Hij is degene die woorden van eeuwig leven heeft (Joh. 6, 68).

Paus Franciscus nodigt uit tot een hernieuwde persoonlijke ontmoeting met Jezus Christus, of in ieder geval om de bereidheid te hebben je te laten ontmoeten door Hem, je te laten vinden. Hierbij klinken woorden van de apostel Paulus: ‘niemand kan een ander fundament leggen dan wat er reeds ligt, namelijk Jezus Christus’ (1 Kor. 3, 11).

Zo mogen we de roepstem van de Heer beantwoorden met geloof. Het geloof, zo schrijft paus Franciscus in de encycliek *Lumen Fidei*, is het antwoord op een Woord dat persoonlijk vragen stelt, een Gij die ons bij naam roept (brief n. 4/ LF n. 8).

De paus nodigt uit om onze eigen persoonlijke geschiedenis te herlezen: de roeping is steeds het initiatief van God, het is aan ons om steeds in vrijheid die relatie met de Heer aan te gaan, op de weg van het leerling-zijn. En bij de Heer mogen wij rust vinden. De weg heeft een naam en een gezicht: het gezicht van Jezus Christus. Hij is het die ons leert om heiligen te worden, Hij wijst de weg van de zaligsprekingen (brief n. 5).

Heiligen zijn personen die uit liefde voor God in hun leven aan Hem geen voorwaarden hebben gesteld. Het godgewijde leven betekent je geroepen weten om de blijde boodschap aan te nemen als een manier van leven, met heel je hart blijven in de Heer (cf. Joh. 15, 1-8).

Een voortdurend geroepen zijn om Jezus te volgen en aan Hem gelijkvormig te worden. “Heel het leven van Jezus, zijn wijze van omgaan met de armen, zijn gebaren, zijn coherentie, zijn dagelijkse en eenvoudige edelmoedigheid en tenslotte zijn totale overgaven, dit alles is kostbaar en spreekt tot ons persoonlijk leven” (EG n. 265).

Degene die Christus heeft ontmoet en die Hem getrouw volgt is een boodschapper van de vreugde van de Geest. Alleen dankzij de ontmoeting of de hernieuwde ontmoeting met de liefde van God worden we bevrijd van ons geïsoleerd bewustzijn en het op onszelf betrokken zijn (EG n. 8).

Alleen dan kunnen we volharden tot aan Golgotha en deelkrijgen aan het nieuwe leven van Christus. Maar de pelgrimstocht begint bij een pelgrimage naar binnen. De innerlijke pelgrimage begint in het gebed. Voor een leerling geldt op de eerste plaats: bij de Heer blijven, naar Hem luisteren en van Hem leren. Dat is een weg die een leven lang voortduurt (brief n. 6). Gebed is de bron van een vruchtbare missie. Evangelisatie doe je op je knieën, zei de paus tot seminaristen en novicen in het Jaar van het geloof.

Een profeet is iemand die een scherpe blik heeft, die de woorden van de Heer hoort en spreekt. Een profeet is een mens van drie tijden: de belofte van het verleden, de overweging van het heden, de moed om de weg naar de toekomst aan te geven.

Paus Franciscus vraagt aan de religieuzen om hun roeping te hernieuwen met vreugde en met passie. “Liefde is nooit ‘klaar’ en voltooid; ze verandert in de loop van het leven, rijpt en blijft daardoor juist trouw aan zichzelf” (Benedictus XVI, *Deus Caritas Est* n. 17).

5. Tweede deel van de brief

Het tweede deel van de brief begint opnieuw met woorden uit de profeet Jesaja (40, 1-2): ‘bemoedigt, bemoedigt mijn volk, spreekt uw God. Spreekt tot het hart van Jeruzalem’.

De brief legt uit dat de woorden die Jesaja gebruikt ('bemoedigt en spreekt tot het hart') met een zekere regelmaat in het Oude testament te vinden zijn. Het zijn woorden die de verbondenheid aangeven van God en zijn volk: een omhelzing die kracht geeft om de weg van vertrouwen te hervinden (brief n. 7).

Paus Franciscus zegt dat de hedendaagse mensheid behoefte heeft aan woorden maar bovenal ook dat wij getuigen zijn van de barmhartigheid, van de tederheid van God die het hart verwarmt en de hoop wekt en die aantrekt tot het goede. De vreugde van het brengen van de bemoediging, de troost van God.

Dit vertrouwt de paus toe aan de religieuzen: de Heer vinden die ons bemoedigt als een moeder en het volk van God bemoedigen. Vanuit de ontmoeting met de Heer de bemoediging van God brengen aan mannen en vrouwen van onze tijd, getuigen van Zijn barmhartigheid (brief n. 8).

Volgens Jezus is troost/bemoediging een gave van de Geest, de Parakleet. Christelijke troost wordt aldus een teken van de werkzame aanwezigheid van de heilige Geest (cf. Joh. 14, 16-17/ Gal. 5, 22).

De brief spreekt over de religieuzen als teken van menselijkheid ten volle, "helpers in plaats van controleurs van de genade". Verwezen wordt hierbij naar de exhortatie *Evangelii Gaudium* waarin onder meer staat dat de Kerk geroepen is altijd het open huis van de Vader te zijn (n. 47).

Belangrijk is te getuigen van de tederheid van God: "zachtheid doet ons goed" (brief n. 9). Ook aan religieuzen onderling wordt gevraagd hun gemeenschappen menselijk te maken en te bouwen aan vriendschap. Een klooster is geen vagevuur maar een familie, zo stelt de brief. Problemen zijn er en zullen er blijven. Zoek met liefde oplossingen, als een familie. De heilige Geest is in uw midden. Teken daarvan is de vreugde.

Een gemeenschap die geboren wordt uit geloof, een verbondenheid met God, een gemeenschap van liefde met Christus en met de Vader in de heilige Geest zet zich voort in broederlijke gemeenschap.

We worden geroepen weg te trekken uit onszelf en een weg op te gaan van aanbidding en dienstbaarheid. De deur uitgaan om te zoeken en te ontmoeten. Religieuzen als dienaren van gemeenschap en van een cultuur van ontmoeting.

Twee categorieën hebben hun wortels in de nieuwheid van het evangelie: nabijheid en ontmoeting. Twee manieren waarop God zich geopenbaard heeft in de geschiedenis tot in de menswording. Genoemd wordt hier het evangelieverhaal van de Emmausgangers (Lc. 24, 13-35).

Paus Franciscus stelt: het is een trieste situatie wanneer een priester niet vader is van zijn gemeenschap en een zuster geen moeder van de gemeenschap. Dan is er gebrek aan vader- en moederschap als gevolg van het op een slechte manier leven van de toewijding, terwijl juist die toewijding zou moeten leiden tot vruchtbaarheid (brief n. 10).

Iconen-zijn van moederschap en van de nabijheid van de Kerk voor degenen die wachten op het woord van vertroosting, door je te buigen naar de armen en de kleinen met moederlijke liefde en met een vaderlijke geest (brief n. 11).

Wees niet bang het licht te brengen want God is onze kracht, zegt de brief. In dit opzicht geldt de uitnodiging ook om de dialoog aan te gaan met de samenleving, met de cultuur. Het geloof biedt een integrale visie op de mens en de werkelijkheid (brief n. 11).

In de brief ‘Verheugt u’ zijn veel uitspraken en citaten van paus Franciscus bijeen gebracht, concreet verbonden met en toegepast op de roeping van het godgewijde leven.

In het licht van deze brief aangaande het godgewijde leven, zijn daden van liefde vanuit het geloof ook voor religieuzen een noodzakelijke en logische stap. Zij nemen aldus daadwerkelijk deel aan de zending van Christus die de Heer aan Zijn Kerk heeft toevertrouwd.

De paus vraagt om goed naar onszelf te kijken en naar de wereld met de ogen van Christus, en om toch vooral onrustig te blijven (brief n. 12; zie ook EG n. 45)). En we mogen toevertrouwen aan Maria, moeder van de vreugde (brief n. 13).

Een aantal vragen van paus Franciscus om met elkaar te bespreken

Het zijn vragen van Paus Franciscus (verkort) ontleend aan de brief

1. Ik wilde jullie een woord zeggen en dat woord is vreugde. Waar gewijden, seminaristen, mannelijke en vrouwelijke religieuzen, jongeren zijn daar is vreugde, is er altijd vreugde! De vreugde van het frisse begin, de vreugde van het volgen van Jezus; de vreugde die de Geest ons geeft, niet de vreugde van de wereld. Er is vreugde! *Maar waar ontstaat de vreugde?*
2. *Heb je een hart dat iets groots verlangt of een hart dat in slaap is gesust? Heeft je hart de onrust van het zoeken bewaard of heb je het laten verstikken door dingen waardoor het werd verlamd. God ziet naar jou uit, zoekt je: wat is je antwoord? Ben je je bewust van deze toestand van je ziel? Of slaap je? Geloof je dat God naar jou uitzielt of bestaat voor jou deze waarheid alleen maar uit ‘woorden’?*
3. *Ben ik onrustig om God te verkondigen, om Hem te doen kennen? Of laat ik mij boeien door die wereldse geest die ertoe aanzet alles uit zelfliefde te doen? Heb ik me ‘genesteld’ (mij gemakkelijk gemaakt) in mijn leven als religieus, in het gemeenschapsleven of bewaar ik de kracht van de onrust om God, om zijn Woord, die mij naar buiten doet gaan, naar anderen?*
4. Bij het kruis is Maria de vrouw van smarten en tegelijkertijd degene die waakzaam uitzielt. Maria (zalig omdat zij heeft geloofd) ziet vanuit haar geloof de nieuwe toekomst en wacht met hoop op Gods morgen. *Zijn wij in staat Gods morgen te verwachten? Of willen wij het heden? Gods morgen is voor Maria de dageraad van Paasmorgen, eerste dag van de week. De enige lamp die brandt bij het graf van Jezus is de hoop van de moeder, die op dat ogenblik de hoop is van de*

heel de mensheid. *Ik stel mezelf en jullie de vraag: brandt deze lamp nog in de kloosters? Verwacht men in het klooster Gods morgen?*

5. De onrust van de liefde drijft ons de ander tegemoet te gaan zonder te wachten tot de ander zijn nood kenbaar maakt. Onrust van de liefde schenkt pastorale vruchtbaarheid. *Hoe staat het met mijn geestelijke en pastorale vruchtbaarheid?*
6. Echt geloof omvat altijd het diepe verlangen de wereld te veranderen. Dat is de vraag die wij ons moeten stellen: *hebben ook wij grote visioenen en vaart? Hebben ook wij durf? Nemen onze dromen een hoge vlucht? Verteert onze ijver ons (vgl. Ps. 69,10)? Of zijn we middelmatig en tevreden met apostolische plannen op papier?*